

॥ तैत्तिरीय आरण्यकम् ॥

॥ दशमः प्रश्नः — महानारायणोपनिषत् ॥

ॐ सह नाववतु। सह नौ भुनक्तु। सह वीर्यं करवावहै।
तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै। ॐ शान्तिः शान्तिः
शान्तिः॥

॥ अम्भस्य पारे ॥

अम्भस्यपारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान्।
शुक्रेण ज्योतींषि समनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरति गर्भे
अन्तः॥ यस्मिन्निदं सं च विचैति सर्वं यस्मिन्देवा अधि-
विश्वे निषेदुः। तदेव भूतं तदु भव्यमा इदं तदक्षरे परमे
व्योमन्॥ येनावृतं खं च दिवं महीं च येनादित्यस्तपति
तेजसा भ्राजसा च। यमन्तः समुद्रे कवयो वयन्ति यदक्षरे
परमे प्रजाः॥ यतः प्रसूता जगतः प्रसूती तोयेन जीवान्
व्यसंसर्ज भूम्याम्। यदोषधीभिः पुरुषान्पशूँश्च विवेश

भू॒तानि॑ च॒राच॒राणि॑॥ अतः॑ परं॒ नान्य॑दणी॒यसः॑ हि परा॑त्परं॒
यन्म॑ह॒तो मु॒हान्त॑म्। यदे॑कम॒व्यक्त॑मन॒न्तरूपं॑ वि॒श्वं पु॒राणं॑
तम॑सः॒ पर॑स्तात्॥१॥

तदे॒वर्तं तदु॑ स॒त्यमा॑हुस्तदे॒व ब्रह्म॑ पर॒मं क॑वी॒नाम्। इ॒ष्टापूर्तं॑
ब॒हुधा जा॒तं जाय॑मानं वि॒श्वं बि॑भर्ति॒ भुव॑नस्य॒ नाभिः॑॥
तदे॒वाग्नि॑स्तद्वा॒युस्तत्सूर्य॑स्तदु॑ च॒न्द्रमाः॑। तदे॒व शु॒क्रम॒मृतं॑
तद्ब्रह्म॑ तदापः॒ स प्र॒जाप॑तिः॥ सर्वे॑ निमे॒षा ज॒ज्ञिरे॑ वि॒द्युतः॑
पुरु॑षा॒दधि॑। क॒ला मु॑हूर्ताः काष्ठा॑श्चा॒होरा॒त्राश्च॑ सर्व॒शः॥
अ॒र्द्धमा॒सा मासा॑ ऋ॒तवः॑ संवत्स॒रश्च॑ कल्पन्ताम्। स आपः॑
प्रदु॒घे उ॒भे इ॒मे अ॒न्तरि॑क्ष॒मथो॒ सुवः॑॥ नैन॑मूर्ध्वं न ति॒र्यश्च॑
न मध्ये॑ परि॒जग्र॑भत्। न तस्ये॑शे॒ कश्च॑न तस्य॑ नाम
मु॒हद्य॑शः॥२॥

न स॒न्दृशे॑ तिष्ठति॒ रूप॑मस्य॒ न चक्षु॑षा पश्यति॒ कश्च॑नैनम्।
हृ॒दा म॑नी॒षा मन॑सा॒ऽभिकृ॑तो॒ य ए॑नं वि॒दुर॑मृता॒स्ते
भ॑वन्ति॥ अ॒द्भ्यः सम्भू॑तो हिरण्यग॒र्भ इत्य॑ष्टौ॥ ए॒ष हि

देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो हि जातः स उ गर्भे अन्तः।
 स विजायमानः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ्मुखोऽस्तिष्ठति
 विश्वतोमुखः॥ विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त
 उत विश्वतस्पात्। सं बाहुभ्यां नमति सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी
 जनयन्देव एकः॥ वेनस्तत्पश्यन्विश्वा भुवनानि विद्वान्
 यत्र विश्वं भवत्येकनीलम्। यस्मिन्निदं सं च विचैकं
 स ओतः प्रोतश्च विभुः प्रजासु। प्र तद्वोचे अमृतं नु
 विद्वान्गन्धर्वो नाम निहितं गुहासु॥३॥

त्रीणि पदा निहिता गुहासु यस्तद्वेदं सवितुः पिताऽसत्।
 स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि
 विश्वा। यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामान्यभ्यैरयन्त।
 परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः परि लोकान् परि
 दिशः परि सुवः। ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य
 तदपश्यत्तदभवत् प्रजासु। परीत्य लोकान्परीत्य भूतानि
 परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च। प्रजापतिः प्रथमजा

ऋतस्य ऽऽत्मन ऽऽत्मानं मभिसम्बभूव। सदसुस्पतिमद्भुतं
 प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्। सनि मेधामयासिषम्। उद्दीप्यस्व
 जातवेदो ऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम॥४॥

पशूँश्च मह्यमावह जीवनं च दिशो दिश। मा नो
 हिंसीज्जातवेदो गामश्च पुरुषं जगत्। अबिभ्रदग्र आगंहि
 श्रिया मा परिपातय।

॥ गायत्रीमन्त्राः ॥

पुरुषस्य विद्म सहस्राक्षस्य महादेवस्य धीमहि। तन्नो रुद्रः
 प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि। तन्नो
 रुद्रः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि।
 तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे चक्रतुण्डाय
 धीमहि॥५॥

तन्नो नन्दिः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे महासेनाय
 धीमहि। तन्नः षण्मुखः प्रचोदयात्। तत्पुरुषाय विद्महे
 सुवर्णपक्षाय धीमहि। तन्नो गरुडः प्रचोदयात्। वेदात्मनाय

विद्महे हिरण्यगर्भाय धीमहि। तन्नो ब्रह्म प्रचोदयात्।
 नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि। तन्नो विष्णुः
 प्रचोदयात्। वज्रनखाय विद्महे तीक्ष्णदंष्ट्राय धीमहि॥६॥
 तन्नो नारसिंहः प्रचोदयात्। भास्कराय विद्महे
 महद्युतिकराय धीमहि। तन्नो आदित्यः प्रचोदयात्।
 वैश्वानराय विद्महे लालीलाय धीमहि। तन्नो अग्निः
 प्रचोदयात्। कात्यायनाय विद्महे कन्यकुमारि धीमहि।
 तन्नो दुर्गिः प्रचोदयात्।

॥ दूर्वासूक्तम् ॥

सहस्रपरमा देवी शतमूला शताङ्कुरा। सर्वं हरतु मे पापं
 दूर्वा दुःस्वप्ननाशनी। काण्डात्काण्डात् प्ररोहन्ती परुषः
 परुषः परि॥७॥

एवानो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च। या शतेन प्रतनोषि
 सहस्रेण विरोहसि। तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा
 वयम्। अश्वक्रान्ते रथक्रान्ते विष्णुक्रान्ते वसुन्धरा। शिरसा

धारयिष्यामि रक्षस्व मां पदे पदे।

॥ मृत्तिकासूक्तम् ॥

भूमिर्धेनुर्धरणी लोकधारिणी। उद्धृताऽसि वराहेण कृष्णेन
शतबाहुना। मृत्तिके हन मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम्।
मृत्तिके ब्रह्मदत्ताऽसि काश्यपेनाभिमन्त्रिता। मृत्तिके देहि मे
पुष्टिं त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम्॥८॥

मृत्तिके प्रतिष्ठिते सर्वं तन्मे निर्णुद मृत्तिके। तया हृतेन
पापेन गच्छामि परमां गतिम्।

॥ शत्रुजयमन्त्रः ॥

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि। मघवन्धुग्धि
तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृधो जहि। स्वस्तिदा
विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी। वृषेन्द्रः पुर एतु नः
स्वस्तिदा अभयङ्करः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति
नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति
नो बृहस्पतिर्दधातु। आपान्तमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिः

शिमीवाञ्छरुमाः ऋजीषी। सोमो विश्वान्यतसावनानि
नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानिदेभुः॥९॥

ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन आवः।
सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च
विवः। स्योना पृथिवि भवाऽनृक्षरा निवेशनी।
यच्छानः शर्म सप्रथाः। गन्धद्वारां दुराधरूपां नित्यपुष्टां
करीषिणीम्। ईश्वरीः सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम्।
श्रीर्मे भजतु। अलक्ष्मीर्मे नश्यतु। विष्णुमुखा वै
देवाश्छन्दोभिरिमाल्लोकाननपजय्यमभ्यजयन्। महाः इन्द्रो
वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु॥१०॥

स्वस्ति नो मघवां करोतु हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्
द्वेष्टि। सोमान् स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते। कक्षीवन्तं
य औशिजम्। शरीरं यज्ञशमलं कुसीदं तस्मिन्त्सीदतु
योऽस्मान् द्वेष्टि। चरणं पवित्रं विततं पुराणं येन पूतस्तरति
दुष्कृतानि। तेन पवित्रेण शुद्धेन पूता अति पाप्मानमरातिं

तरेम। स॒जोषा॑ इन्द्र॒ सग॑णो म॒रुद्भिः॑ सोमं॑ पिब वृत्रहञ्छूर
 वि॒द्वान्। ज॒हि शत्रूँ॑ रप॒ मृधो॑ नुद॒स्वाथाभ॑यं कृणुहि
 वि॒श्वतो॑ नः। सु॒मित्रा॑ न॒ आप॒ ओष॑धयः सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै
 भूयासु॒र्योऽस्मान् द्वेष्टि॑ यं च॑ व॒यं द्विष्मः॑। आपो॒ हि ष्ठा
 म॒यो भुव॑स्ता न॑ ऊ॒र्जे द॑धातन॥११॥

म॒हेरणा॑य॒ चक्ष॑से। यो वः॑ शि॒वत॑मो रस॒स्तस्य॑ भाजयते॒ ह
 नः॑। उ॒श॒तीरि॑व मा॒तरः॑। तस्मा॒ अर॑ङ्ग॒ मामवो॑ यस्य॒ क्षया॑य॒
 जिन्व॑था। आपो॑ ज॒नय॑था च नः।

॥ अघमर्षणसूक्तम् ॥

हि॒र॒ण्यशृ॑ङ्गं वरु॑णं प्रप॑द्ये ती॒र्थं मे॑ देहि॒ याचि॑तः। य॒न्मया॑
 भु॒क्तम॒साधू॑नां पा॒पेभ्य॑श्च प्र॒तिग्र॑हः। यन्मे॒ मन॑सा वा॒चा
 क॒र्मणा॑ वा दु॒ष्कृतं॑ कृतम्। तन्न॒ इन्द्रो॑ वरु॑णो बृह॒स्पतिः॑
 सवि॒ता च॑ पुनन्तु पुनः॑ पुनः। नमो॒ऽग्नये॑ऽप्सुमते॒ नम॑
 इन्द्रा॑य॒ नमो॑ वरु॑णाय॒ नमो॑ वारु॒ण्यै नमो॑ऽद्ध्यः॥१२॥

यद॒पां क्रू॑रं यद॑मे॒ध्यं यद॑शा॒न्तं तद॑प॒गच्छ॑तात्।

अ॒त्या॒श॒नाद॑ती॒पा॒नाद्य॒च्च उ॒ग्रात् प्र॑ति॒ग्रहा॑त्। तन्नो॒ वरु॑णो
रा॒जा पा॒णिना॑ ह्यव॒मर्श॑तु। सोऽह॑मपा॒पो वि॒रजो॑ निर्मु॒क्तो
मु॒क्तकि॒ल्बिषः॑। नाक॑स्य पृ॒ष्ठमा॑रु॒ह्य ग॒च्छेद्ब्र॒ह्मस॑लो॒कता॑म्।
यश्चाप्सु॒ वरु॑णः स पु॒नात्वं॑घम॒र्षणः॑। इ॒मं मे॑ गङ्गे॒ यमु॑ने
सर॒स्वति॒ शुतु॑द्रि॒ स्तोम॑ꣳ सच॒ता परु॑ष्णि॒या। अ॒सि॒क्रिया॑
म॑रुद्वृ॒धे वि॒तस्त॒याऽऽर्जी॑की॒ये श्रु॑णु॒ह्या सु॑षोम॒या। ऋ॒तं च॑
स॒त्यं चा॒भी॒द्धात्त॒पसो॑ऽध्य॒जाय॑त। ततो॒ रात्रि॑रजाय॒त ततः॑
समु॒द्रो अ॑र्ण॒वः॥१३॥

समु॒द्राद॑र्ण॒वादधि॑ संवत्स॒रो अ॑जाय॒त। अ॒होरा॒त्राणि॑
वि॒दध॒द्वि॒श्वस्य॑ मि॒षतो॑ व॒शी। सूर्या॑च॒न्द्रम॒सौ धा॒ता
य॑थापूर्वम॑कल्पय॒त्। दि॒वं च॑ पृ॒थि॒र्वीं चा॒न्तरि॑क्षमथो
सु॒वः। यत्पृ॑थि॒व्याꣳ रज॑स्व॒ मान्तरि॑क्षे वि॒रोद॑सी।
इ॒माꣳस्त॒दापो॑ वरु॒णः पु॒नात्वं॑घम॒र्षणः॑। पु॒नन्तु॑ वस॑वः
पु॒नातु॑ वरु॒णः पु॒नात्वं॑घम॒र्षणः॑। ए॒ष भू॒तस्य॑ म॒ध्ये भु॑वंस्य
गो॒प्ता। ए॒ष पु॒ण्यकृ॑तां लो॒का॒नेष॑ मृ॒त्योर्हि॑र॒ण्मय॑म्।
द्या॒वापृ॑थि॒व्योर्हि॑र॒ण्मय॑ꣳ सꣳश्रि॑तꣳ सु॒वः॥१४॥

स नः सुवः सः शिंशाधि। आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि।
 ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माऽहमस्मि। योऽहमस्मि ब्रह्माऽहमस्मि।
 अहमस्मि ब्रह्माऽहमस्मि। अहमेवाहं मां जुहोमि
 स्वाहा॥ अकार्यकार्यवकीर्णी स्तेनो भ्रूणहा गुरुतल्पगः।
 वरुणोऽपामेधमर्षणस्तस्मात्पापात् प्रमुच्यते। रजो
 भूमिस्त्वमां रोदयस्व प्रवदन्ति धीराः। पुनन्तु
 ऋषयः पुनन्तु वसवः पुनातु वरुणः पुनात्वधमर्षणः।
 आक्रान्त्समुद्रः प्रथमे विधर्मं जनयन्प्रजा भुवनस्य राजा॥
 वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत्सोमो वावृधे सुवान
 इन्दुः॥१५॥

[१]

॥ दुर्गासूक्तम् ॥

जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निजहाति वेदः। स
 नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरिताऽत्यग्निः।
 तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम्।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः। अग्रे
 त्वं पारया नव्यो अस्मान्त्स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा।
 पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवां तोकाय तनेयाय शं
 योः। विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा
 दुरितातिं पर्षि। अग्रे अत्रिवन्मनसा गृणानोऽस्माकं
 बोध्यविता तनूनाम्। पृतनाजितं सहमानमग्निमुग्रं हुवेम
 परमात्सुधस्थात्। स नः पर्षदतिं दुर्गाणि विश्वा क्षामद्देवो
 अतिं दुरितात्यग्निः। प्रलोषिं कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च
 होता नव्यश्च सत्सि। स्वाश्चाग्रे तनुवं पिप्रयस्वास्मभ्यं
 च सौभंगमायजस्व। गोभिर्जुष्टमयुजो निषिक्तं तवेन्द्र
 विष्णोरनुसञ्चरेम। नाकस्य पृष्ठमभि संवसानो वैष्णवीं
 लोक इह मादयन्ताम्॥१६॥

[२]

॥ व्याहृतिहोमन्त्राः ॥

भूरग्रये पृथिव्यै स्वाहा भुवो वायवेऽन्तरिक्षाय स्वाहा

सुव॑रादि॒त्याय॑ दि॒वे स्वाहा॑ भूर्भुवः॑ सुव॑श्च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यः॑
स्वाहा॑ नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुवः॑ सुव॒रोम्॥१७॥

[३]

भूर॑न्न॒म॒ग्रये॑ पृथि॒व्यै स्वाहा॑ भुवोऽन्न॑ वा॒यवेऽन्तरि॑क्षाय॒
स्वाहा॑ सुव॒रन्न॑मादि॒त्याय॑ दि॒वे स्वाहा॑ भूर्भुवः॑ सुव॒रन्न॑
च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यः॑ स्वाहा॑ नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑
भूर्भुवः॑ सुव॒रन्न॑मोम्॥१८॥

[४]

भूर॑ग्रये॑ च पृथि॒व्यै च॑ मह॒ते च॑ स्वाहा॑ भुवो॑ वा॒यवे॑
चा॒न्तरि॑क्षाय च मह॒ते च॑ स्वाहा॑ सुव॑रादि॒त्याय॑ च दि॒वे
च॑ मह॒ते च॑ स्वाहा॑ भूर्भुवः॑ सुव॑श्च॒न्द्रम॑से च॑ नक्ष॑त्रेभ्यश्च
दि॒ग्भ्यश्च॑ मह॒ते च॑ स्वाहा॑ नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑
भूर्भुवः॑ सुव॒र्मह॑रोम्॥१९॥

[५]

॥ ज्ञानप्राप्त्यर्थहोममन्त्राः ॥

पाहि नो अग्न ए॒नसे॑ स्वा॒हा। पाहि नो विश्ववे॑दसे
स्वा॒हा। यज्ञं पाहि विभा॑वसो स्वा॒हा। सर्वं पाहि शत॑क्र॒तो
स्वा॒हा॥ २० ॥

[६]

पा॒हि नो॑ अ॒ग्न ए॒कया॑। पा॒ह्यु॒त द्वि॒तीय॑या। पा॒ह्यूर्जं॑ तृ॒तीय॑या।
पा॒हि गी॒र्भिश्च॑ त॒सृभि॑र्वसो॒ स्वाहा॑॥ २१ ॥

[७]

॥ वेदविस्मरणाय जपमन्त्राः ॥

यश्छ॑न्द॒सामृष॑भो विश्व॑रूपश्छ॑न्दो॒भ्यश्छ॑न्दा॒ऽस्यावि॑वेश।
सता॑ः शि॒क्यः पुरो॑वाचो॒पनि॑षदिन्द्रो॒ ज्येष्ठ॑ इन्द्रि॒याय॑
ऋषि॑भ्यो॒ नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुवः॒ सुव॑रोम्॥ २२ ॥

[८]

नमो॑ ब्रह्म॑णे धा॒रणं॑ मे अ॒स्त्वनि॑राकरणं धा॒रयि॑ता भूयासं॒

कर्णयोः श्रुतं मा च्योद्वं ममामुष्य ओम्॥२३॥

[९]

॥तपः प्रशंसा॥

ऋतं तपः सत्यं तपः श्रुतं तपः शान्तं तपो दानं तपो
यज्ञस्तपो भूर्भुवः सुवर्ब्रह्मैतदुपास्यैतत्तपः॥२४॥

[१०]

॥विहिताचरणप्रशंसा निषिद्धाचरणनिन्दा च॥

यथा वृक्षस्य सम्पुष्पितस्य दूराद्गन्धो वात्येवं
पुण्यस्य कर्मणो दूराद्गन्धो वाति यथाऽसिधारां
कर्तेऽवहितामवक्रामे यद्युवे युवे ह वा विह्वयिष्यामि
कर्तं पतिष्यामीत्येवमनृतादात्मानं जुगुप्सेत्॥२५॥

[११]

॥दहरविद्या॥

अणोरणीयान्महतो महीयानात्मा गुहायां निहितोऽस्य
जन्तोः। तमक्रतुं पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादान्महिमानं-

मीशम्। सप्त प्राणाः प्रभवन्ति तस्मात्सप्तार्चिषः समिधः
 सप्त जिह्वाः। सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा
 गुहाशयां निहिताः सप्तसप्त। अतः समुद्रा गिरयश्च
 सर्वेऽस्मात्स्यन्दन्ते सिन्धवः सर्वरूपाः। अतश्च विश्वा
 ओषधयो रसाश्च येनैष भूतस्तिष्ठत्यन्तरात्मा। ब्रह्मा देवानां
 पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो
 गृध्राणां स्वर्धित्विनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्।
 अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां बह्वीं प्रजां जनयन्तीं
 सरूपाम्। अजो ह्येको जुषमाणोऽनुशेते जहात्येनां
 भुक्तभोगामजोऽन्यः॥ २६॥

हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
 नृषद्वरसदृतसद्धोमसदजा गोजा ऋतजा अद्रिजा
 ऋतं बृहत्। घृतं मिमिक्षिरे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो
 घृतमुवस्य धाम। अनुष्वधमावह मादयस्व स्वाहाकृतं
 वृषभ वक्षि हव्यम्। समुद्रादूर्मिमधुमां उदारदुपां शुना
 सममृतत्वमानद। घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा

दे॒वाना॑म॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑। व॒यं नाम॒ प्रब्र॑वामा घृ॒तेना॒स्मिन्
 य॒ज्ञे धा॑रयामा॒ नमो॑भिः। उप॑ ब्र॒ह्मा शृ॑णवच्छ॒स्यमा॑नं॒ चतुः॑
 शृ॒ङ्गोव॑मीद्वौर ए॒तत्। च॒त्वारि॒ शृ॒ङ्गा त्रयो॑ अस्य॒ पादा॒ द्वे
 शी॒र्षे स॒प्त ह॒स्ता॑सो अ॒स्य। त्रिधा॑ ब॒द्धो वृ॑ष॒भो रो॑रवीति
 म॒हो दे॒वो म॒र्त्या॒ः आ॒वि॒वेश॑॥ २७ ॥

त्रिधा॑ हि॒तं पु॒णिभिर्गु॑ह्यमा॑नं॒ गवि॑ दे॒वासो॑ घृ॒तम॒न्ववि॑न्दन्।
 इन्द्र॒ एक॑ः॒ सूर्य॒ एकं॑ ज॒जान॑ वे॒नादे॑कः॒ स्व॒धया॒ निष्ट॑तक्षुः।
 यो दे॒वानां॑ प्रथ॒मं पु॒रस्ता॒द्विश्वा॒धियो॑ रु॒द्रो म॒हर्षिः॑।
 हि॒र॒ण्यग॒र्भं प॑श्यत॒ जाय॑मानः॒ स नो॑ दे॒वः शु॒भया॒ स्मृत्या॒
 संयु॑नक्तु। यस्मा॒त्परं॑ ना॒पर॑मस्ति॒ किञ्चि॑द्यस्मा॒न्नाणी॑यो
 न ज्या॒योऽस्ति॒ कश्चित्। वृ॒क्ष इ॒व स्त॒ब्धो दि॒वि
 ति॑ष्ठत्ये॒कस्ते॒नेदं॒ पूर्णं॑ पुरु॒षेण॒ सर्व॑म्। न क॒र्मणा॒ न प्र॒जया॒
 धने॑न॒ त्यागे॑नै॒के अ॒मृत॑त्वमा॑न॒शुः। परे॑ण॒ नाकं॑ निहि॑तं गुहा॑यां
 वि॒भ्राज॑ते॒ यद्य॑त॒यो वि॒शन्ति॑। वे॒दान्त॑वि॒ज्ञान॑सुनि॑श्चि॒तार्थाः॑
 स॒न्यास॑यो॒गाद्य॑त॒यः शु॒द्धस॑त्त्वाः॑। ते ब्र॑ह्मलो॒के तु

परा॑न्त॒काले॒ परा॑मृ॒तात्प॒रिमु॒च्यन्ति॒ सर्वे॑ । द॒हं वि॒पापं
प॒रमे॑श्मभू॒तं यत्पु॑ण्ड॒रीकं॒ पु॒रम॑ध्यस॒ङ्स्थम् । त॒त्रापि॒ द॒हं
गु॒गनं॑ वि॒शोक॒स्तस्मिन्॑ यद॒न्तस्तदु॑पा॒सित॒व्यम् । यो वे॒दादौ
स्व॑रः प्रो॒क्तो वे॒दान्तै॑ च प्र॒तिष्ठि॑तः । तस्य॑ प्र॒कृति॑लीन॒स्य
यः परः॑ स म॒हेश्व॑रः ॥ २८ ॥

[१२]

॥ नारायणसूक्तम् ॥

स॒हस्र॒शीर्षं॑ दे॒वं वि॒श्वाक्षं॑ वि॒श्वश॑म्भुवम् । वि॒श्वं ना॒राय॑णं
दे॒वम॒क्षरं॑ प॒रमं॑ प॒दम् । वि॒श्वतः॑ प॒रमा॑न्नित्यं वि॒श्वं
ना॒राय॑णं ह॒रिम् । वि॒श्वमे॒वेदं॑ पु॒रुष॑स्तद्वि॒श्वमु॑पजीवति ।
पतिं॑ वि॒श्वस्य॑ ऽऽत्मे॒श्वरं॑ श॒श्वतं॑ शि॒वम॑च्युतम् । ना॒राय॑णं
महा॑ज्ञेयं वि॒श्वात्मा॑नं प॒राय॑णम् । ना॒राय॑णप॒रो ज्यो॒तिरा॑त्मा
ना॒राय॑णः प॒रः । ना॒राय॑ण प॒रं ब्र॒ह्म तत्त्वं॑ ना॒राय॑णः
प॒रः । ना॒राय॑णप॒रो ध्या॒ता ध्या॒नं ना॒राय॑णः प॒रः । यच्च॑
किञ्चि॑ज्जगत्सर्वं दृ॒श्यते॑ श्रूय॒तेऽपि॑ वा ॥ अन्त॑र्ब॒हिश्च॑ तत्सर्वं

व्याप्य नारायणः स्थितः ॥ २९ ॥

अनन्तमव्ययं कविः समुद्रेऽन्तं विश्वशम्भुवम्। पद्मकोश
प्रतीकाशः हृदयं चाप्यधोमुखम्। अधो निष्ठा
वितस्त्यान्ते नाभ्यामुपरि तिष्ठति। ज्वालमालाकुलं
भाती विश्वस्यऽऽयतनं महत्। सन्ततः शिलाभिस्तु-
लम्बत्याकोशसन्निभम्। तस्यान्ते सुषिरः सूक्ष्मं तस्मिन्सर्वं
प्रतिष्ठितम्। तस्य मध्ये महानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः।
सोऽग्रभुग्विभजन्तिष्ठन्नाहारमजरः कविः। तिर्यगूर्ध्वमधः
शायी रश्मयस्तस्य सन्तता। सन्तापयति स्वं
देहमापादतलमस्तकः। तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा
व्यवस्थितः। नीलतोयदमध्यस्थाद्विद्युल्लेखेव भास्वरा।
नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्वत्यणूपमा। तस्याः शिखाया
मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः। स ब्रह्म स शिवः स हरिः
सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट् ॥ ३० ॥

नारायणः स्थितो व्यवस्थितश्चत्वारि च ॥ १३ ॥

॥ आदित्यमण्डले परब्रह्मोपासनम् ॥

आ॒दि॒त्यो वा ए॒ष ए॒तन्म॒ण्डलं॑ त॒पति॑ तत्र॒ ता
 ऋ॒च॒स्त॒दृचां॑ म॒ण्डल॑ꣳ स ऋ॒चां लो॒कोऽथ॑ य ए॒ष
 ए॒तस्मिन्म॒ण्डले॑ऽर्चिर्दी॒प्यते॑ तानि॒ सामा॑नि स सा॒म्रां
 म॒ण्डल॑ꣳ स सा॒म्रां लो॒कोऽथ॑ य ए॒ष ए॒तस्मिन्म॒ण्डले॑ऽर्चिषि
 पु॒रुष॑स्तानि॒ यजूꣳषि॑ स यजू॑षां म॒ण्डल॑ꣳ स यजू॑षां
 लो॒कः सैषा त्र॒य्येव॑ वि॒द्या त॒पति॑ य ए॒षोऽन्तरा॑दि॒त्ये
 हि॒र॒ण्म॒यः पु॒रुषः॑ ॥ ३१ ॥

[१४]

॥ आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मकत्वप्रदर्शनम् ॥

आ॒दि॒त्यो वै तेज॒ ओजो॒ बलं॑ यश॒श्चक्षुः॑ श्रोत्रं॒मा॒त्मा मनो॑
 म॒न्युर्मनु॑र्मृत्युः स॒त्यो मि॒त्रो वा॒युरा॑का॒शः प्रा॒णो लो॑क॒पालः
 कः किं कं तत्स॒त्यम॒न्नमा॑यु॒रमृ॑तो जी॒वो वि॒श्वः क॒तमः
 स्व॑य॒म्भुः प्र॒जाप॑तिः संवत्स॒र इति॑ संवत्स॒रोऽसा॑वा॒दि॒त्यो
 य ए॒ष पु॒रुष॑ ए॒ष भू॒ताना॑मधि॒पति॑र्ब्रह्म॒णः सायु॑ज्यꣳ
 सलो॒कता॑माप्रो॒त्येता॑सा॒मेव॑ दे॒वता॑नाꣳ सायु॑ज्यꣳ सा॒र्ष्टिताꣳ

समानलोकतामाप्नोति य एवं वेदैत्युपनिषत्॥३२॥

[१५]

॥शिवोपासनमन्त्राः॥

निधनपतये नमः। निधनपतान्तिकाय नमः। ऊर्ध्वाय
नमः। ऊर्ध्वलिङ्गाय नमः। हिरण्याय नमः। हिरण्यलिङ्गाय
नमः। सुवर्णाय नमः। सुवर्णलिङ्गाय नमः। दिव्याय नमः।
दिव्यलिङ्गाय नमः। भवाय नमः। भवलिङ्गाय नमः। शर्वाय
नमः। शर्वलिङ्गाय नमः। शिवाय नमः। शिवलिङ्गाय
नमः। ज्वलाय नमः। ज्वललिङ्गाय नमः। आत्माय नमः।
आत्मलिङ्गाय नमः। परमाय नमः। परमलिङ्गाय नमः।
एतत्सोमस्य सूर्यस्य सर्वलिङ्गं स्थापयति पाणिमन्त्रं
पवित्रम्॥३३॥

[१६]

॥पश्चिमवक्त्र-प्रतिपादक-मन्त्रः॥

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः। भवे भवे

नाति॑ भवे॒ भवस्व॑ माम्। भ॒वोद्भ॑वाय॒ नमः॑॥३४॥

[१७]

॥ उत्तरवक्त्र-प्रतिपादक-मन्त्रः ॥

वा॒म॒दे॒वाय॑ नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ नमः॑ श्रे॒ष्ठाय॑ नमो॑ रु॒द्राय॑ नमः॑
का॒लाय॑ नमः॑ कल॑विकर॒णाय॑ नमो॑ बल॑विकर॒णाय॑ नमो॑
बला॑य॒ नमो॑ बल॑प्रमथ॒नाय॑ नमः॑ सर्व॑भूतदम॒नाय॑ नमो॑
म॒नो॒न्म॑नाय॒ नमः॑॥३५॥

[१८]

॥ दक्षिणवक्त्र-प्रतिपादक-मन्त्रः ॥

अ॒घोरे॑भ्योऽथ॒ घोरे॑भ्यो॒ घोर॑घोर॒तरे॑भ्यः। सर्वे॑भ्यः सर्व॑शर्वे॑भ्यो॒
नम॑स्ते अस्तु रु॒द्ररू॑पेभ्यः॥३६॥

[१९]

॥ प्राग्वक्त्र-प्रतिपादक-मन्त्रः ॥

तत्पु॑रुषाय॒ वि॒द्महे॑ महा॒दे॒वाय॑ धीमहि। तन्नो॑ रु॒द्रः
प्रचो॑दयात्॥३७॥

[२०]

॥ ऊर्ध्ववक्त्र-प्रतिपादक-मन्त्रः ॥

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम्॥३८॥

[२१]

॥ नमस्कारमन्त्राः ॥

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यवर्णाय हिरण्यरूपाय हिरण्यपतये-
ऽम्बिकापतये उमापतये पशुपतये नमो नमः॥३९॥

[२२]

ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गलम्। ऊर्ध्वरेतं
विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो नमः॥४०॥

[२३]

सर्वो वै रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु। पुरुषो वै रुद्रः सन्महो
नमो नमः। विश्वं भूतं भुवनं चित्रं बहुधा जातं जायमानं
च यत्। सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु॥४१॥

[२४]

कद्रुद्राय प्रचेतसे मीदुष्टमाय तव्यसे। वो चेम् शन्तमं हृदे।
सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु॥४२॥

[२५]

॥ अग्निहोत्रहवण्याः उपयुक्तस्य वृक्षविशेषस्याभिधानम् ॥

यस्य वैकङ्कत्यग्निहोत्रहवणी भवति प्रतिष्ठिताः
प्रत्येवास्याहुतयस्तिष्ठन्त्यथो प्रतिष्ठित्यै॥४३॥

[२६]

कृणुष्व पाज् इति पञ्च॥४४॥

[२७]

॥ भूदेवताकमन्त्रः ॥

अदितिर्देवा गन्धर्वा मनुष्याः पितरोऽसुरास्तेषां सर्वभूतानां
माता मेदिनी महती मही सावित्री गायत्री जगत्पुर्वी पृथ्वी
बहुला विश्वा भूता कतमा का या सा सत्येत्यमृतेति
वसिष्ठः॥४५॥

[२८]

॥ सर्वदेवता आपः ॥

आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः
 पशव आपोऽमृतमापोऽन्नमापः सम्राडापो विराडापः
 स्वराडापश्छन्दाऽस्यापो ज्योतीऽष्यापः सत्यमापः सर्वा
 देवता आपो भूर्भुवः सुवराप ओम् ॥ ४६ ॥

[२९]

॥ सन्ध्यावन्दनमन्त्राः ॥

आपः पुनन्तु पृथिवीं पृथिवी पूता पुनातु माम्। पुनन्तु
 ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूता पुनातु माम्। यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा
 दुश्चरितं मम। सर्वं पुनन्तु मामापोऽसतां च प्रतिग्रहः
 स्वाहा ॥ ४७ ॥

[३०]

अग्निश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः। पापेभ्यो
 रक्षन्ताम्। यदह्मा पापमकारिषम्। मनसा वाचा हस्ताभ्याम्।

पञ्चामुदरेण शि॒श्जा। अह॒स्तद॑वलुम्पतु। यत्किं च॑ दुरि॒तं
मयि॑। इदम॑हं माम॒मृत॑यो॒नौ। सत्ये ज्योतिषि जुहो॑मि
स्वा॒हा॥४८॥

[३१]

सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः। पापेभ्यो
रक्ष॒न्ताम्। यद्रात्रिया पाप॑मका॒रिषम्। मनसा वाचा
हस्ता॒भ्याम्। पञ्चामुदरेण शि॒श्जा। रात्रिस्तद॑वलुम्पतु।
यत्किं च॑ दुरि॒तं मयि॑। इदम॑हं माम॒मृत॑यो॒नौ। सूर्ये
ज्योतिषि जुहो॑मि स्वा॒हा॥४९॥

[३२]

॥ प्रणवस्य ऋष्यादिविवरणम् ॥

ओमित्येकाक्षरं ब्र॒ह्म। अग्नि॑र्देवता ब्रह्म॑ इत्या॒र्षम्। गाय॑त्रं
छन्दं परमात्म॑ं स॒रूपम्। सायु॑ज्यं वि॒नियोग॑म्॥५०॥

[३३]

॥ गायत्र्यावाहनमन्त्राः ॥

आया॑तु वर॑दा दे॒वी अ॒क्षरं॑ ब्रह्म॒सम्मि॑तम् । गा॒य॒त्रीं छ॒न्द॑सां
मा॒तेदं॑ ब्र॒ह्म जुष॑स्व मे ॥ ५१ ॥

[३४]

ओजो॑ऽसि॒ सहो॑ऽसि॒ बल॑मसि॒ भ्राजो॑ऽसि दे॒वानां॑ धाम॒
नामा॑सि॒ विश्व॑मसि॒ विश्वा॑युः॒ सर्व॑मसि॒ सर्वा॑युरभिभू॒रो
गा॒य॒त्रीमावा॑हया॒मि सा॒वित्री॑मावा॑हया॒मि सर॑स्वतीमावा॑ह॒
या॒मि छ॒न्दऋ॑षीनावा॑हया॒मि श्रि॒यमावा॑हया॒मि गा॒य॒त्रिया
गा॒य॒त्रीच्छ॒न्दो वि॒श्वामि॒त्र ऋ॒षिः स॒विता दे॒वताऽग्नि॑र्मुखं
ब्रह्मा॑ शिरो विष्णु॑र्हृदयं रु॒द्रः शि॒खा पृ॒थि॒वी
योनिः॑ प्रा॒णापा॒नव्या॒नोदा॒नस॒माना स॒प्राणा श्वे॒तवर्णा
साङ्ख्या॑यनसगो॒त्रा गा॒य॒त्री चतुर्विं॑शत्यक्षरा त्रि॒पदा॑ षट्कुक्षिः
पञ्च॑शीर्षोपनयने वि॒नियो॑ग॒ ओं भूः । ओं भुवः । ओं
सुवः । ओं महः । ओं जनः । ओं तपः । ओं स॒त्यम् ।
ओं तत्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यं॒ भर्गो दे॒वस्य॑ धीमहि । धियो॒ यो
नः प्र॑चोदया॑त् । ओमापो॒ ज्योती॑रसोऽमृतं॒ ब्रह्म॒ भूर्भुवः॑

सुवरोम्॥५२॥

[३५]

॥ गायत्री उपस्थानमन्त्राः ॥

उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि। ब्राह्मणेभ्योऽभ्यनुज्ञाता
गच्छ देवि यथासुखम्। स्तुतो मया वरदा वेदमाता
प्रचोदयन्ती पवने द्विजाता। आयुः पृथिव्यां द्रविणं
ब्रह्मवर्चसं मह्यं दत्त्वा प्रजातुं ब्रह्मलोकम्॥५३॥

[३६]

॥ आदित्यदेवतामन्त्रः ॥

घृणिः सूर्य आदित्यो न प्रभां वात्यक्षरम्। मधु क्षरन्ति
तद्रसम्। सत्यं वै तद्रसमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवः
सुवरोम्॥५४॥

[३७]

॥ त्रिसुपर्णमन्त्राः ॥

ब्रह्मेतु माम्। मधुमेतु माम्। ब्रह्मेव मधुमेतु माम्। यास्तै

सोम प्रजावत्सोभि सो अहम्। दुःस्वंप्रहन्दुरुष्वह। यास्ते
 सोम प्राणांस्तां जुहोमि। त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय
 दद्यात्। ब्रह्महत्यां वा एते घ्नन्ति। ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं
 पठन्ति। ते सोमं प्राप्नुवन्ति। आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति।
 ओम्॥५५॥

[३८]

ब्रह्म मेधया। मधु मेधया। ब्रह्ममेव मधु मेधया। अद्या नो
 देव सवितः प्रजावत्सावीः सौभगम्। परा दुष्वप्रियं सुव।
 विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव। यद्भद्रं तन्म आ
 सुव। मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः। माध्वीर्नः
 सन्त्वोषधीः। मधु नक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थिवं रजः। मधु
 द्यौरस्तु नः पिता। मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमा अस्तु सूर्यः।
 माध्वीर्गावो भवन्तु नः। य इमं त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय
 दद्यात्। भ्रूणहत्यां वा एते घ्नन्ति। ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं
 पठन्ति। ते सोमं प्राप्नुवन्ति। आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति।
 ओम्॥५६॥

[३९]

ब्रह्म॑ मे॒धवा॑। मधु॑ मे॒धवा॑। ब्रह्म॑मे॒व मधु॑ मे॒धवा॑। ब्रह्मा॑
दे॒वानां॑ प॒दवीः॑ क॒वीना॑मृषि॒र्विप्रा॑णां म॒हिषो॑ मृ॒गाणां॑म्। श्ये॒नो
गृ॒ध्राणा॑ꣳ स्व॒धि॑ति॒र्वना॑नाꣳ सोमः॑ प॒वित्र॑म॒त्येति॑ रेभन्।
हꣳसः शु॒चिष॑द्वसु॒रन्तरि॑क्ष॒सद्धोता॑ वेदि॒षदति॑थिर्दु॒रोण॑सत्।
नृष॑द्वर॒सद॑त॒सद्धो॑म॒सद॑जा गो॒जा ऋ॑त॒जा अ॑द्रि॒जा ऋ॑तं
बृ॒हत्। य इ॒मं त्रि॑सु॒पर्ण॑मया॒चितं॑ ब्राह्म॒णाय॑ दद्यात्।
वी॒र॒ह॒त्यां वा ए॒ते घ्न॑न्ति। ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रि॑सु॒पर्णं प॑ठन्ति। ते
सोमं॑ प्राप्नु॒वन्ति। आ॒स॒ह॒स्रात्प॒ङ्क्तिं पु॑नन्ति। ओम्॥५७॥

[४०]

॥ मेधासूक्तम् ॥

मे॒धा दे॒वी जु॒षमा॑णा न॒ आगा॑द्वि॒श्वाची॑ भ॒द्रा सु॑म॒न॒स्यमा॑ना।
त्वया॑ जु॒ष्टा जु॒षमा॑णा दुरु॒क्ता नृ॑बृ॒हद्व॑दे॒म वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑॥
त्वया॑ जु॒ष्टं ऋ॑षिर्भवति दे॒वि त्वया॑ ब्रह्मा॑ऽऽग॒तश्री॑रु॒त त्वया॑।
त्वया॑ जु॒ष्टंश्चि॒त्रं वि॑न्दते वसु॒ सा नो॑ जुषस्व॒ द्रवि॑णो न

मेधे॥५८॥

[४१]

मे॒धां म॒ इन्द्रो॑ द॒दातु॑ मे॒धां दे॒वी सर॑स्वती। मे॒धां मे॒
अ॒श्विना॑वु॒भावाध॑त्तां पु॒ष्कर॑स्रजा। अ॒प्स॒रासु॑ च॒ या मे॒धा
ग॒न्ध॒र्वेषु॑ च॒ यन्मनः॑। दै॒वी॑ मे॒धा सर॑स्वती॒ सा मां॑ मे॒धा
सु॒रभि॑र्जुषता॒ऽ स्वाहा॑॥५९॥

[४२]

आ मां॑ मे॒धा सु॒रभि॑र्वि॒श्वरू॑पा॒ हिर॑ण्यवर्णा॒ जग॑ती जग॒म्या।
ऊ॒र्ज॑स्वती॒ पय॑सा॒ पिन्व॑माना॒ सा मां॑ मे॒धा सु॒प्रती॑का
जुष॑न्ताम्॥६०॥

[४३]

मयि॑ मे॒धां मयि॑ प्र॒जां मय्य॑ग्निस्तेजो॑ द॒धातु॑ मयि॑ मे॒धां मयि॑
प्र॒जां मयी॑न्द्र॒ इन्द्रि॑यं द॒धातु॑ मयि॑ मे॒धां मयि॑ प्र॒जां मयि॑
सू॒र्यो॒ भ्राजो॑ द॒धातु॑॥६१॥

[४४]

॥ मृत्युनिवारणमन्त्राः ॥

अपै॑तु म॒ृत्यु॒रमृ॑तं न॒ आग॑न्वैवस्व॒तो नो॒ अभ॑यं कृ॒णोतु॑ ।
प॒र्णं व॒नस्प॑ते॒रिवा॒भि॒नः शी॑यता॒ऽर॒यिः स च॑ ता॒न्नः
श॒ची॒प॒तिः ॥ ६२ ॥

[४५]

परं॑ मृ॒त्यो॒ अनु॒ परे॑हि प॒न्थां यस्ते॒ स्व इ॒तरो॑ दे॒व्याना॑त् ।
चक्षु॑ष्मते शृ॒ण्व॒ते ते॑ ब्रवी॒मि मा नः॑ प्र॒जाऽरी॑रिषो॒ मोत॑
वी॒रान् ॥ ६३ ॥

[४६]

वा॒तं प्रा॒णं म॒नसा॒ऽन्वा र॑भामहे प्र॒जाप॑तिं यो भु॒वन॑स्य
गो॒पाः । स नो॑ मृ॒त्योस्त्रा॑यतां पा॒त्वऽहं॑सो॒ ज्यो॒ग्जी॒वा
ज॒राम॑शीमहि ॥ ६४ ॥

[४७]

अ॒मु॒त्र भू॒या॒दध॑ यद्य॒मस्य॑ बृ॒हस्प॑ते अ॒भि॒श॑स्ते॒रमु॑ञ्चः ।
प्र॒त्यौ॒ह॒ताम॒श्वि॒ना मृ॒त्युम॑स्माद्दे॒वाना॑म॒ग्ने मि॒षजा॑

शचीभिः॥६५॥

[४८]

हरि॒ः हर॑न्त॒मनु॑यन्ति दे॒वा विश्व॑स्येशानं वृष॒भं म॑ती॒नाम्।
ब्रह्म॑ स॒रूप॑म॒नुमे॑दमागा॒दय॑नं मा वि॒व॒धीर्वि॑क्रमस्व॥६६॥

[४९]

शल॑कैर॒ग्निमि॑न्धा॒न उ॒भौ लो॒कौ स॑नेम॒हम्। उ॒भयो॑र्लो॒कयोर्-
ऋ॒ध्वाऽति॑ मृ॒त्युं त॑राम्य॒हम्॥६७॥

[५०]

मा छि॑दो मृ॒त्यो मा व॑धी॒र्मा मे॒ बलं॑ वि॒वृ॒हो मा प्र॑मोषीः। प्र॒जां
मा मे॑ रीरिष॒ आयु॑रुग्र॒ नृच॑क्ष॒सं त्वा ह॒विषा॑ विधेम॥६८॥

[५१]

मा नो॑ म॒हान्त॑मु॒त मा नो॑ अ॒र्भकं॑ मा न॒ उक्ष॑न्तमु॒त मा
न॑ उक्षि॒तम्। मा नो॑ऽव॒धीः पि॒तरं॑ मो॒त मा॒तरं॑ प्रि॒या मा
न॑स्त॒नुवो॑ रु॒द्र रीरिषः॥६९॥

[५२]

मा न॑स्तो॒के तन॑ये॒ मा न॒ आयु॑षि॒ मा नो॒ गोषु॒ मा नो॒ अश्वे॑षु
रीरिषः। वी॒रान्मा नो॑ रु॒द्र भा॑मि॒तोऽव॑धीर्ह॒विष्म॑न्तो॒ नम॑सा
विधेम ते॥ ७०॥

[५३]

॥ प्रजापतिप्रार्थनामन्त्रः ॥

प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यो वि॒श्वा जा॒तानि॒ परि॒ता ब॑भूव।
यत्का॑मास्ते जुहु॒मस्तन्नो॑ अस्तु व॒यं स्या॑म॒ पत॑यो
रयी॒णाम्॥ ७१॥

[५४]

॥ इन्द्रप्रार्थनामन्त्रः ॥

स्व॒स्ति॒दा वि॒शस्पति॑र्वृ॒त्रहा वि॒मृधो॑ व॒शी। वृ॒षेन्द्रः॑ पु॒र ए॒तु
नः स्व॒स्ति॒दा अ॑भय॒ङ्करः॥ ७२॥

[५५]

॥ मृत्युञ्जयमन्त्रः ॥

त्र्य॑म्बकं यजामहे सु॒गन्धिं पु॑ष्टि॒वर्ध॑नम्। उ॒र्वारु॒कमि॑व॒

बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय॒ माऽमृता॑त्॥ ७३॥

[५६]

ये ते॑ स॒हस्र॑म॒युतं॑ पाशा॒ मृत्यो॒ मर्त्या॑य॒ हन्त॑वे। तान् य॒ज्ञस्य॑
मा॒यया॒ सर्वा॑न॒व॒ यजाम॑हे॥ ७४॥

[५७]

मृत्य॒वे॒ स्वाहा॑ मृत्य॒वे॒ स्वाहा॑॥ ७५॥

[५८]

॥ पापनिवारक-मन्त्राः ॥

दे॒वकृ॑त॒स्यै॑न॒सोऽव॑य॒जन॑म॒सि॒ स्वाहा॑॥ म॒नुष्य॑कृ॒त॒स्यै॑न॒सोऽव॑य॒जन॑म॒सि॒ स्वाहा॑॥
पि॒तृकृ॑त॒स्यै॑न॒सोऽव॑य॒जन॑म॒सि॒ स्वाहा॑॥ अ॒त्मकृ॑त॒स्यै॑न॒सोऽव॑य॒जन॑म॒सि॒ स्वाहा॑॥
अ॒न्यकृ॑त॒स्यै॑न॒सोऽव॑य॒जन॑म॒सि॒ स्वाहा॑॥ अ॒स्मत्कृ॑त॒स्यै॑न॒सोऽव॑य॒जन॑म॒सि॒ स्वाहा॑॥
यद्वि॒वा च॑ न॒क्तं चै॑न॒श्चकृ॑म॒ तस्या॑व॒यज॑न॒मसि॒ स्वाहा॑॥ यत्स्व॒पन्त॑श्च॒ जाग्र॑त॒श्चै॑न॒श्चकृ॑म॒ तस्या॑व॒यज॑न॒मसि॒ स्वाहा॑॥
यत्सु॒षुप्त॑श्च॒ जाग्र॑त॒श्चै॑न॒श्चकृ॑म॒ तस्या॑व॒यज॑न॒मसि॒ स्वाहा॑॥

तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ यद्विद्वाँसुश्चाविद्वाँसुश्चैनंश्चकृम
तस्यावयजनमसि स्वाहा॥ एनस एनसोऽवयजनमसि
स्वाहा॥ ७६॥

[५९]

॥ वसुप्रार्थनामन्त्रः ॥

यद्वो देवाश्चकृम जिह्वा गुरुमनसो वा प्रयुती देव हेडनम्।
अरावा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन्तदेनो वसवो
निधेतन् स्वाहा॥ ७७॥

[६०]

॥ कामोऽकार्षीत्-मन्युरकार्षीत् मन्त्रः ॥

कामोऽकार्षीन्नमो नमः। कामोऽकार्षीत्कामः करोति नाहं
करोमि कामः कर्ता नाहं कर्ता कामः कारयिता नाहं
कारयिता एष ते काम कामाय स्वाहा॥ ७८॥

[६१]

मन्युरकार्षीन्नमो नमः। मन्युरकार्षीन्मन्युः करोति नाहं

करोमि मन्युः कर्ता नाहं कर्ता मन्युः कारयिता नाहं
कारयिता एष ते मन्यो मन्यवे स्वाहा॥७९॥

[६२]

॥ विराजहोममन्त्राः ॥

तिलाञ्जुहोमि सरसाः सपिष्टान् गन्धार मम चित्ते रमन्तु
स्वाहा। गावो हिरण्यं धनमन्नपानः सर्वेषां श्रियै स्वाहा।
श्रियं च लक्ष्मीं च पुष्टिं च कीर्तिं चानृण्यताम्। ब्रह्मण्यं
बहुपुत्रताम् । श्रद्धामेधे प्रजाः सन्ददातु स्वाहा॥८०॥

[६३]

तिलाः कृष्णास्तिलाः श्वेतास्तिलाः सौम्या वंशानुगाः। तिलाः
पुनन्तु मे पापं यत्किञ्चिद्दुरितं मयि स्वाहा। चोरस्यान्नं
नवश्राद्धं ब्रह्महा गुरुतल्पगः । गोस्तेयः सुरापानं भ्रूणहत्या
तिला शान्तिः शमयन्तु स्वाहा। श्रीश्च लक्ष्मीश्च पुष्टीश्च
कीर्तिं चानृण्यताम् । ब्रह्मण्यं बहुपुत्रताम् । श्रद्धामेधे प्रजा
तु जातवेदः सन्ददातु स्वाहा॥८१॥

[६४]

प्राणापानव्यानोदानसमाना मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां
विपाप्मा भूयासुः स्वाहा। वाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणरेतो-
बुद्ध्याकूतिःसङ्कल्पा मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा
भूयासुः स्वाहा। त्वक्कर्ममांसरुधिरमेदोमज्जास्नायवो-
ऽस्थीनि मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासुः
स्वाहा। शिरःपाणिपादपार्श्वपृष्ठोरूदरजङ्घाशिश्रोपस्थपायवो
मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।
उत्तिष्ठ पुरुष हरित पिङ्गल लोहिताक्षि देहि देहि
ददापयिता मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा
भूयासुः स्वाहा॥८२॥

[६५]

पृथिव्यप्तेजोवायुराकाशा मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां
विपाप्मा भूयासुः स्वाहा। शब्दस्पर्शरूपरसगन्धा मे
शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।
मनोवाक्कायकर्माणि मे शुद्ध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां

विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥ अव्यक्तभा॒वैर॑हङ्का॒रैर्ज्योति॑र॒हं
 वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥ आ॒त्मा मे॑ शु॒द्ध्यन्ता॑
 ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥ अन्तरा॒त्मा
 मे॑ शु॒द्ध्यन्ता॑ ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥
 परमा॒त्मा मे॑ शु॒द्ध्यन्ता॑ ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः
 स्वाहा॑॥ क्षु॒धे स्वाहा॑॥ क्षु॒त्पि॒पासा॑य॒ स्वाहा॑॥ वि॒वि॒ट्यै
 स्वाहा॑॥ ऋ॒ग्वि॒धाना॑य॒ स्वाहा॑॥ क॒षौ॒त्काय॑ स्वाहा॑॥ ओ॒ः
 स्वाहा॑॥ क्षु॒त्पि॒पा॒साम॑लं ज्ये॒ष्ठा॒म॒ल॒क्ष्मी॑र्ना॒शया॑म्यहम्।
 अ॒भू॒ति॒मस॑मृ॒द्धिं च॒ सर्वा॑न्निर्णुद मे पाप्मा॑नः॒ स्वाहा॑॥
 अन्न॑मय-प्राणमय-मनोमय-विज्ञानमय-मानन्दमय-मात्मा मे॑
 शु॒द्ध्यन्ता॑ ज्योति॑र॒हं वि॒रजा॑ विपा॒प्मा भू॒यास॒ः स्वाहा॑॥ ८३॥

[६६]

॥ वैश्वदेवमन्त्राः ॥

अ॒ग्नये॑ स्वाहा॑॥ वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा॑॥ ध्रु॒वाय॑ भू॒माय॑

स्वाहा॥ ध्रुवक्षितये स्वाहा॥ अच्युतक्षितये स्वाहा॥ अग्रये
स्विष्टकृते स्वाहा॥ ॥ धर्माय स्वाहा॥ अधर्माय स्वाहा॥ अद्भ्यः
स्वाहा॥ ओषधिवनस्पतिभ्यः स्वाहा॥८४॥

रक्षोदेवजनेभ्यः स्वाहा॥ गृह्याभ्यः स्वाहा॥ अवसानेभ्यः
स्वाहा॥ अवसानपतिभ्यः स्वाहा॥ सर्वभूतेभ्यः स्वाहा॥
कामाय स्वाहा॥ अन्तरिक्षाय स्वाहा॥ यदेजति जगति
यच्च चेष्टति नाम्नो भागोऽयं नाम्ने स्वाहा॥ पृथिव्यै स्वाहा॥
अन्तरिक्षाय स्वाहा॥८५॥

दिवे स्वाहा॥ सूर्याय स्वाहा॥ चन्द्रमसे स्वाहा॥ नक्षत्रेभ्यः
स्वाहा॥ इन्द्राय स्वाहा॥ बृहस्पतये स्वाहा॥ प्रजापतये
स्वाहा॥ ब्रह्मणे स्वाहा॥ स्वधा पितृभ्यः स्वाहा॥ नमो रुद्राय
पशुपतये स्वाहा॥८६॥

देवेभ्यः स्वाहा॥ पितृभ्यः स्वधाऽस्तु। भूतेभ्यो नमः।
मनुष्येभ्यो हन्ता॥ प्रजापतये स्वाहा॥ परमेष्ठिने स्वाहा॥
यथा कूपः शतधारः सहस्रधारो अक्षितः। एवा मे अस्तु

धान्यं सहस्रधारमक्षितम्। धनंधान्यै स्वाहा॥ ये भूताः
 प्रचरन्ति दिवानक्तं बलिमिच्छन्तो वितुदस्य प्रेष्याः।
 तेभ्यो बलिं पुष्टिकामो हरामि मयि पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधातु
 स्वाहा॥८७॥

[६७]

ओं तद्ब्रह्म। ओं तद्वायुः। ओं तदात्मा। ओं तत्सत्यम्।
 ओं तत्सर्वम्। ओं तत्पुरोर्नमः॥ अन्तश्चरति भूतेषु गुहायां
 विश्वमूर्तिषु। त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारस्त्वमिन्द्रस्त्वं रुद्रस्त्वं
 विष्णुस्त्वं ब्रह्म त्वं प्रजापतिः। त्वं तदाप आपो ज्योती
 रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम्॥८८॥

[६८]

॥ प्राणाहुतिमन्त्राः ॥

श्रद्धायां प्राणे निविष्टोऽमृतं जुहोमि। श्रद्धायां मपाने
 निविष्टोऽमृतं जुहोमि। श्रद्धायां व्याने निविष्टोऽमृतं
 जुहोमि। श्रद्धायां मुदाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि। श्रद्धायां

समा॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। ब्रह्म॑णि म आ॒त्माऽमृत॑त्वाय॥
 अ॒मृतो॒प॒स्तर॑णमसि॥ श्रद्धायां॑ प्रा॒णे नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि।
 शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय। प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑॥ श्रद्धायां॑मपा॒ने
 नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय। अ॒पा॒नाय॒
 स्वाहा॑॥ श्रद्धायां॑ व्या॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। शि॒वो
 मां वि॒शाप्र॑दाहाय। व्या॒नाय॒ स्वाहा॑॥ श्रद्धायां॑मुदा॒ने
 नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि। शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय। उ॒दा॒नाय॒
 स्वाहा॑॥ श्रद्धायां॑ समा॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि।
 शि॒वो मां वि॒शाप्र॑दाहाय। स॒मा॒नाय॒ स्वाहा॑॥ ब्रह्म॑णि म
 आ॒त्माऽमृत॑त्वाय॥ अ॒मृता॒पि॒धान॑मसि॥८९॥

[६९]

॥ भुक्तान्नाभिमन्त्रणमन्त्राः ॥

श्रद्धायां॑ प्रा॒णे नि॒वि॒श्या॒मृतं॑ हु॒तम्। प्रा॒णम॒न्त्रे॒नाप्या॑यस्व।
 श्रद्धायां॑मपा॒ने नि॒वि॒श्या॒मृतं॑ हु॒तम्। अ॒पा॒नम॒न्त्रे॒नाप्या॑यस्व।
 श्रद्धायां॑ व्या॒ने नि॒वि॒श्या॒मृतं॑ हु॒तम्। व्या॒नम॒न्त्रे॒नाप्या॑यस्व।

श्रद्धाया॑मुदा॒ने निवि॑श्या॒मृत॑ ह॒तम् । उ॒दा॒नम॒न्नेना॒प्याय॑स्व ।
 श्रद्धाया॑ ह॒ समाने॑ निवि॑श्या॒मृत॑ ह॒तम् । स॒मानम॒न्नेना॒प्या-
 यस्व ॥ १० ॥

[७०]

॥ भोजनान्ते आत्मानुसन्धानमन्त्राः ॥

अङ्गु॑ष्ठमात्रः पुरु॑षोऽङ्गु॑ष्ठं च॑ समा॒श्रितः । ई॒शः सर्व॑स्य जग॒तः
 प्रभुः प्री॑णाति॒ विश्व॑भुक् ॥ ११ ॥

[७१]

॥ अवयवस्वस्थता-प्रार्थनामन्त्रः ॥

वाङ्म॑ आ॒सन् । न॒सोः प्रा॒णः । अ॒क्ष्योश्चक्षुः॑ । कर्ण॑योः श्रोत्र॑म् ।
 बा॒हुवो॑र्बल॑म् । ऊ॒रुवो॑रोजः । अरि॑ष्टा विश्वा॒न्यङ्गानि॑ त॒नूः ।
 त॒नुवा॑ मे स॒ह नम॑स्ते अस्तु॒ मा मा॑ हि॒ंसीः ॥ १२ ॥

[७२]

॥ इन्द्रसप्तर्षि-संवादमन्त्रः ॥

वयः॑ सु॒पर्णा॑ उप॑ सेदु॒रिन्द्र॑ प्रि॒यमे॑धा ऋष॑यो नाध॑मानाः ।

अपं ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान्निधयेऽव बुद्धान्।
[७३]

॥ हृदयालम्भनमन्त्रः ॥

प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो मां विशान्तकः। तेनान्नेनाप्या-
यस्व॥१३॥

[७४]

॥ देवताप्राणनिरूपणमन्त्रः ॥

नमो रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि॥१४॥

[७५]

॥ अग्निस्तुतिमन्त्रः ॥

त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि। त्वं
वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः॥१५॥

[७६]

॥ अभीष्टयाचनामन्त्राः ॥

शिवने॑ मे सन्ति॑ष्ठस्व स्यो॒नेन॑ मे सन्ति॑ष्ठस्व सुभू॒तेन॑
 मे सन्ति॑ष्ठस्व ब्रह्मवर्च॒सेन॑ मे सन्ति॑ष्ठस्व य॒ज्ञस्य॑र्धिम॒नु
 सन्ति॑ष्ठस्वोप॑ ते य॒ज्ञ नम॒ उप॑ ते नम॒ उप॑ ते नमः॑॥९६॥

[७७]

॥ परतत्त्व-निरूपणम् ॥

स॒त्यं परं॑ परं॑ स॒त्यं स॒त्येन॒ न सु॒वर्गा॒ल्लो॒काच्च॑वन्ते
 क॒दाच॑न स॒तां हि स॒त्यं तस्मा॑त्स॒त्ये र॑मन्ते तप॒ इति॑
 तपो॒ नान॑श॒नात्परं॑ यद्धि परं॑ तप॒स्तद्दु॒र्द्धर्षं॑ तद्दुरा॑ध॒र्षं
 तस्मा॑त्तप॑सि रमन्ते दम॒ इति॑ निय॑तं ब्रह्म॒चारि॑णस्तस्मा॒द्धर्मे॑
 रमन्ते॒ शम॒ इत्य॑रण्ये मु॒नय॑स्तस्मा॒च्छर्मे॑ रमन्ते दान॑मिति॒
 सर्वा॑णि भू॒तानि॑ प्र॒शंस॑न्ति दाना॒न्नाति॑ दुष्करं॒ तस्मा॑द्दाने
 रमन्ते ध॒र्म इति॑ ध॒र्मेण॑ सर्व॑मिदं परि॑गृहीतं ध॒र्मान्नाति॑
 दुश्च॑रं तस्मा॑द्ध॒र्मे रमन्ते॑ प्र॒जन् इति॑ भूयां॑ स॒स्तस्मा॑द्भूयि॑ष्ठाः
 प्रजा॑यन्ते तस्मा॑द्भूयि॑ष्ठाः प्र॒जन॑ने रमन्तेऽग्न॒य इत्या॑हु
 तस्मा॑द॒ग्नय॒ आधा॑तव्या अ॒ग्निहो॑त्रमित्या॑हु तस्मा॑द॒ग्निहो॑त्रे

र॑मन्ते य॒ज्ञ इति॑ य॒ज्ञो हि दे॒वास्तस्मा॑द्य॒ज्ञे र॑मन्ते
मा॒न॒समि॒तिं वि॒द्वाँस॒स्तस्मा॑द्वि॒द्वाँस॑ ए॒व मा॒न॒से र॑मन्ते
न्या॒स इति॑ ब्र॒ह्मा ब्र॒ह्मा हि परः॑ परो॑ हि ब्र॒ह्मा ता॒नि
वा ए॒तान्यव॑राणि॒ पराँ॑सि न्या॒स ए॒वात्य॑रेचय॒द्य ए॒वं
वेदे॑त्युपनिषत्॥ १७॥

[७८]

॥ ज्ञानसाधन-निरूपणम् ॥

प्रा॒जाप॒त्यो हा॑रुणिः सु॒पर्णे॑यः प्र॒जाप॑तिं पि॒तर॒मुप॑ससार॒
किं भ॑गव॒न्तः प॑र॒मं व॑द॒न्तीति॑ तस्मै प्रो॒वाच॑ स॒त्येन॑
वा॒युरावा॑ति स॒त्येना॑ऽऽदि॒त्यो रो॑चते दि॒वि स॒त्यं वाचः॑
प्र॑ति॒ष्ठा स॒त्ये स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॑त्स॒त्यं प॑र॒मं व॑द॒न्ति
तप॑सा दे॒वा दे॒वता॑मग्रं आ॒यन्त॑प॒सर॑ष॒यः सु॒वर॑न्वविन्द॒
तप॑सा स॒पत्नान् प्र॑णु॒दामा॑र॒तीस्तप॑सि स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑
तस्मा॑त्तपः॑ प॒र॒मं व॑द॒न्ति द॑मे॒न दा॑न्ताः कि॒ल्बिष॑मवधू॒न्वन्ति
द॑मे॒न ब्र॑ह्मचा॒रिणः॑ सु॒व॑रगच्छु॒न्दमो॑ भू॒ताना॑ दुरा॒धर्षं॑ द॑मे॒
स॒र्वं प्र॑ति॒ष्ठितं॑ तस्मा॑द्द॒मः प॑र॒मं व॑द॒न्ति श॑मे॒न शा॑न्ताः

शिवमाचरन्ति शमेन नाकं मुनयोऽन्वविन्दुञ्छमो भूतानां
 दुराधर्षञ्छमे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माच्छमः परमं वदन्ति दानं
 यज्ञानां वरूथं दक्षिणा लोके दातारः सर्वभूतान्युपजीवन्ति
 दानेनारातीरपानुदन्त दानेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति दाने
 सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माद्दानं परमं वदन्ति धर्मो विश्वस्य जगतः
 प्रतिष्ठा लोके धर्मिष्ठं प्रजा उपसर्पन्ति धर्मेण पापमपनुदति
 धर्मे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माद्धर्मं परमं वदन्ति प्रजननं वै
 प्रतिष्ठा लोके साधु प्रजायास्तन्तुं तन्वानः पितॄणामनृणो
 भवन्ति तदेव तस्यानृणं तस्मात् प्रजननं परमं वदन्त्यग्नयो
 वै त्रयीं विद्या देवयानः पन्थां गार्हपत्य ऋक्पृथिवी
 रथन्तरमन्वाहार्यपचनो यजुरन्तरिक्षं वामदेव्यमाहवनीयः
 सामं सुवर्गो लोको बृहत्तस्मादग्नीन्परमं वदन्त्यग्निहोत्रं
 सायं प्रातर्गृहाणां निष्कृतिः स्विष्टं सुहुतं यज्ञक्रतूनां
 प्रायणं सुवर्गस्य लोकस्य ज्योतिस्तस्मादग्निहोत्रं परमं
 वदन्ति यज्ञ इति यज्ञो हि देवानां यज्ञेन हि देवा दिवं गता
 यज्ञेनासुरानपानुदन्त यज्ञेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति यज्ञे

सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माद्यज्ञं परमं वदन्ति मानसं वै प्राजापत्यं
 पवित्रं मानसेन मनसा साधु पश्यति मानसा ऋषयः प्रजा
 असृजन्त मानसे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मान्मानसं परमं वदन्ति
 न्यास इत्याहुर्मनीषिणो ब्रह्माणं ब्रह्मा विश्वः कतमः स्वयम्भुः
 प्रजापतिः संवत्सर इति संवत्सरोऽसावादित्यो य एष
 आदित्ये पुरुषः स परमेष्ठी ब्रह्मात्मा याभिरादित्यस्तपति
 रश्मिभिस्ताभिः पर्जन्यो वर्षति पर्जन्येनौषधिवनस्पतयः
 प्रजायन्त ओषधिवनस्पतिभिरन्नं भवत्यन्नेन प्राणाः प्राणैर्बलं
 बलेन तपस्तपसा श्रद्धा श्रद्धया मेधा मेधया मनीषा
 मनीषया मनो मनसा शान्तिः शान्त्या चित्तं चित्तेन
 स्मृतिः स्मृत्या स्मारः स्मारेण विज्ञानं विज्ञानेनात्मानं
 वेदयति तस्मादन्नं ददन्त्सर्वाण्येतानि ददात्यन्नात् प्राणा
 भवन्ति भूतानां प्राणैर्मनो मनसश्च विज्ञानं विज्ञानादानन्दो
 ब्रह्मयोनिः स वा एष पुरुषः पञ्चधा पञ्चात्मा येन सर्वमिदं
 प्रोतं पृथिवी चान्तरिक्षं च द्यौश्च दिशश्चावान्तरदिशाश्च स

वै सर्वमिदं जगत्स च भूतं स भुव्यं जिज्ञासकृत् ऋतुजा
 रयिष्ठाः श्रद्धा सत्यो महस्वान्तपसो वरिष्ठाद्वात्वा
 तमेवं मनसा हृदा च भूयो न मृत्युमुपयाहि
 विद्वान्तस्मान्यासमेषां तपसामतिरिक्तमाहुर्वसुरण्वो
 विभूरसि प्राणे त्वमसि सन्धाता ब्रह्म त्वमसि
 विश्वसृक्तेजोदास्त्वमस्यग्नेर्वर्चोदास्त्वमसि सूर्यस्य
 द्युम्नोदास्त्वमसि चन्द्रमस उपयामगृहीतोऽसि ब्रह्मणे
 त्वा महस ओमित्यात्मानं युञ्जीतैतद्वै महोपनिषदं देवानां
 गुह्यं य एवं वेद ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो
 महिमानमित्युपनिषत् ॥ १८ ॥

[७९]

॥ ज्ञानयज्ञः ॥

तस्यैवं विदुषो यज्ञस्यात्मा यजमानः श्रद्धा पत्नी
 शरीरमिध्ममुरो वेदिर्लोमानि बर्हिर्वेदः शिखा हृदयं
 यूपः काम आज्यं मन्युः पशुस्तपोऽग्निः शमयिता

दक्षिणा वाग्धोता प्राण उद्गाता चक्षुरध्वर्युर्मनो ब्रह्मा
 श्रोत्रमग्नीद्यावद्धियंते सा दीक्षा यदश्नाति यत्पिबति तदस्य
 सोमपानं यद्रमते तदुपसदो यत्सञ्चरत्युपविशत्युत्तिष्ठते
 च स प्रवर्ग्यो यन्मुखं तदाहवनीयो यदस्य विज्ञानं
 तज्जुहोति यत्सायं प्रातरंति तत्समिधो यत्सायं प्रातर्मध्यं
 दिनं च तानि सर्वानानि ये अहोरात्रे ते दर्शपूर्णमासौ
 येऽर्द्धमासाश्च मासाश्च ते चातुर्मास्यानि य ऋतवस्ते
 पशुबन्धा ये संवत्सराश्च परिवत्सराश्च तेऽहर्गणाः
 सर्ववेदसं वा एतत्सत्रं यन्मरणं तदेवभृथ एतद्वै
 जरामर्यमग्निहोत्रं सत्रं य एवं विद्वानुदगयने प्रमीयते
 देवानामेव महिमानं गत्वाऽऽदित्यस्य सायुज्यं गच्छत्यथ
 यो दक्षिणे प्रमीयते पितृणामेव महिमानं गत्वा चन्द्रमसः
 सायुज्यं गच्छत्येतौ वै सूर्याचन्द्रमसौर्महिमानौ ब्राह्मणो
 विद्वानभिजयति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो
 महिमानमित्युपनिषत् ॥ ११ ॥

ॐ स॒ह ना॑ववतु। स॒ह नौ॑ भुनक्तु। स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहे।
ते॒ज॒स्वि ना॒वधी॑तमस्तु मा वि॒द्विषा॒वहे॑। ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒
शान्तिः॑॥

॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑॥ हरिः॑ ओम्॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>